

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ МИСТЕЦТВА, СТВОРЕНОГО ЗА УЧАСТЮ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: АВТОР ЧИ АЛГОРИТМ?

Петров Євгеній Леонідович,

аспірант кафедри цивільно-правової політики,
права інтелектуальної власності та інновацій
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна
ORCID ID: 0009-0009-2139-0785
ep.htcone.zt@gmail.com

У статті досліджуються актуальні правові проблеми, пов'язані з використанням штучного інтелекту у процесі генерування та створення художніх творів. Особливу увагу приділено питанню юридичної відповідальності за результати діяльності генеративних систем, а саме: чи може така відповідальність покладатися на сам алгоритм, чи все ж на конкретних суб'єктах – розробників, постачальників або користувачів. Автором проаналізовано законодавчі підходи як у правовій системі Європейського Союзу, так і в Україні. Значну увагу приділено науковим концепціям щодо правосуб'єктності штучного інтелекту, які також досліджено з точки зору теорії «електронної особи», судову практику щодо авторських прав на контент згенерований штучним інтелектом, а також положення Регламенту про регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі. Обґрунтовано, що у сучасних умовах система штучного інтелекту залишається об'єктом цивільного обороту, а не суб'єктом права, тому юридична відповідальність у сфері мистецтва у разі генеруванні ним контенту покладається на людину – залежно від рівня контролю над системою. Проаналізовані у статті характеристики ШІ характеризуються спільністю з ознаками речі (та/або технології) в цивільно-правовому розумінні, саме тому сам алгоритм не може бути суб'єктом цивільно-правової відповідальності у сфері мистецтва. З метою зменшення ризику правопорушень, зокрема у сфері авторського права, у статті підкреслюється доцільність впровадження технологічних засобів захисту. Зроблено висновок про дискусійність і необхідність вирішення питання щодо нормативного закріплення диференційованої відповідальності відповідно до ролі кожного суб'єкта-учасника у створенні та використанні ШІ-контенту. Ця необхідність ускладнюється викликами застосування існуючого правового регулювання до швидко змінюваних відносин навколо новітніх технологій штучного інтелекту, а також відсутністю єдиного глобального підходу і триваючими пошуками консенсусу в цій сфері.

Ключові слова: художній твір, відповідальність, автор, штучний інтелект, порушення авторських прав, користувач, електронна особа.

Рекомендоване посилання:

Петров Є. Л. Юридична відповідальність у сфері мистецтва, створеного за участю штучного інтелекту: автор чи алгоритм? *International Bulletin on Public Administration and Legal Affairs*. 2025. № 2. С. 65–70. DOI:

LIABILITY FOR AI-GENERATED ART: AUTHOR OR ALGORITHM?

Petrov Yevhenii Leonidovich

PhD Candidate, Department of Civil-Law Policy,
Intellectual Property and Innovations
Yaroslav Mudryi National Law University
Kharkiv, Ukraine
ORCID ID: 0009-0009-2139-0785
ep.htcone.zt@gmail.com

The article investigates pressing legal issues arising from the use of artificial intelligence in generating artistic works. Particular attention is paid to the question of legal liability for the results produced by generative systems, namely whether such liability should rest with the algorithm itself or with identifiable human actors such as developers, providers, or users. The author analyses legislative approaches in both the European Union and Ukrainian legal systems. Significant attention is devoted to scholarly concepts of the legal personality of artificial intelligence, viewed through the lens of the electronic-person theory, to case law on copyright in AI-generated content, and to the provisions of the EU Artificial Intelligence Act. It is demonstrated that, under current conditions, an AI system remains an object of civil commerce rather than a subject of law; therefore, legal liability in the artistic sphere for AI-generated content is borne by natural persons in proportion to the degree of control they exercise over the system. The characteristics of AI examined in the article align with those of a thing or technology under civil-law doctrine, so the algorithm itself cannot be a subject of civil liability in the arts. To mitigate the risk of infringements, particularly in copyright, the article emphasises the advisability of implementing technological protection measures. It concludes that the normative establishment of differentiated liability corresponding to each participant's role in creating and using AI content remains contested and requires resolution, a task complicated by the rapid evolution of AI-related relations and the absence of a unified global approach.

Keywords: *artistic work; liability, author, artificial intelligence, copyright infringement, user, electronic person.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання щодо використання систем ШІ досліджуються науковцями різних країн С. Глотов, В. О. Баранов, К. Варинський, Ю. Зеров, К. Жорнокуй, Є. Дюрантай, О. Мічурін, Ю. Є. Сімсон, Хадико, J. Armour, J. Karkliņš, J. Kingston, J. Cobbe & J. Singh, J. Masing та інші. Сучасний науково-практичний дискурс стосувався деяких питань правового статусу штучного інтелекту та юридичної відповідальності. Зокрема, визначенні доцільності наділення штучного інтелекту правосуб'єктністю, порівняльно-правової характеристики цієї конструкції з юридичними особами як штучно створеними суб'єктами права, відповідальності провайдерів з точки зору ШІ як послуги (Artificial Intelligence as a Service, AlaaS).

Постановка проблеми.

Розвиток технологій систем штучного інтелекту (далі – ШІ) у XXI столітті докорінно трансформує багато сфер життя, серед них і сферу мистецтва. Адже сучасні генеративні системи, здатні створювати складні художні твори – живопис, поезію, музику, прозу, графіку – з мінімальним або навіть відсутнім втручанням людини. Такі можливості породжують низку нових викликів у сфері авторського права, зокрема у питаннях розуміння авторства, творчості та правової

охорони результатів інтелектуальної діяльності, її обсягу, моменту виникнення, а також відповідальності за можливі порушення прав на художні твори створені за допомогою людини або ж коли ШІ генерує їх автономно, без її участі. Ці проблеми стоять особливо гостро в умовах, коли чинні норми права, як в Україні, так і в більшості європейських країн, не передбачають прямої правосуб'єктності для «штучних» творців. Проблема цього питання посилюється у різноманітності і неоднозначності цього питання, а також аспектів потенціалу і правових наслідків застосування технологій ШІ у сфері мистецтва.

Метою дослідження є з'ясування особливостей юридичної відповідальності у контексті функціонування штучного інтелекту при створенні, відтворенні та використанні об'єктів творчого мистецтва. Зокрема через аналіз правосуб'єктності, з особливим значенням деліктоздатності суб'єктів, як дії або бездіяльності останніх, що призводять до порушення норм чинного законодавства. Отже, у питанні юридичної відповідальності перш за все потрібно визначити підходи до розуміння суб'єкта який фактично може порушити права на твори художнього мистецтва. Це в свою чергу сприятиме формуванню та вибору цивільно-правового режиму, який необхідно буде застосовувати

для забезпечення ефективного правового регулювання відносин пов'язаних зі сферою художнього мистецтва, що потребує правового вирішення і підкреслює актуальність проблематики юридичної відповідальності у цій сфері.

Методологія

У процесі дослідження було використано комплекс загальнонаукових та спеціально-юридичних методів. Основу методологічного підходу склали метод систематизації, що дозволив упорядкувати нормативно-правові положення та доктринальні підходи до розуміння правосуб'єктності, а також метод правового аналізу, за допомогою якого здійснено критичне осмислення чинного законодавства та судової практики у сфері застосування ШІ. Крім того, застосовано формально-юридичний метод для інтерпретації правових норм, порівняльно-правовий метод – для співставлення підходів наукових концепцій та функціональний метод, який дозволив дослідити вплив суб'єктів цивільних правовідносин на правову реальність у контексті цифровізації суспільства та юридичної відповідальності.

Викладення основного матеріалу

Юридична відповідальність – різновид соціальної відповідальності, який закріплений у законодавстві і забезпечуваний державою юридичний обов'язок правопорушника пізнати примусового позбавлення певних цінностей, що йому належать» (Рабінович, 2002, с. 133). Вона як елемент змісту правовідносин має такі ознаки: 1) має конкретну форму; 2) відображає «динаміку» юридичної форми цього явища, безпосередньо пов'язана з людською діяльністю (Скакун, 2006, с. 231); 3) тісно пов'язана із суб'єктом права, його поведінкою, свідомістю, волею (Шульга та ін., 2014, с. 151), є персоніфікованою; 4) виражається в конкретному обов'язку суб'єкта правопорушення зазнати негативних наслідків особистого, майнового або організаційного характеру; 5) реалізується через правові відносини, які виникають із факту порушення суб'єктивних прав (правопорушення); 6) має індивідуалізовану процесуальну форму залежно від кожного конкретного випадку (Каленіченко, 2020, с. 14).

Отже, проблематика вирішення питання юридичної відповідальності ШІ залежить від того, чи можна ШІ визначити суб'єктом прав на об'єкт, зокрема на об'єкти художнього мистецтва, чи сам ШІ є об'єктом прав інших осіб? Наприклад деякі з науковців обґрунтовують недоречність позиції наділення ШІ цивільною правосуб'єктністю (В. Л. Яроцький) (Яроцький, 2024), акцентуючи увагу на тому, що правосуб'єктність ШІ в сучасних наукових підходах розмита, а на рівні цивільного права він, переважно, розглядається як об'єкт цивільних правовідносин (В. В. Ткаченко, Щербина Б. С. (Щербина & Ткаченко, 2021, с. 146)). Проте, О. А. Баранов (Баранов, 2017), та М. О. Стефанчук (Стефанчук, 2020) висловлюють протилежну позицію визнання роботів зі штучним інтелектом суб'єктами суспільних відносин через

здійснення дій, які можуть здійснювати люди, та відповідно, породжують наслідки в суспільстві. В свою чергу Ю. Жорнокуй у своєму дослідженні в цілому підтримує наділення ШІ правосуб'єктністю й вважає схожою новелу такою, що поки є недоцільною через складність та проблематичність цього питання для вирішення (Жорнокуй, 2024). Концепція ж розуміння ШІ як «електронної особи», як один із перших концептуальних підходів, до цього був представлений у Прєкті резолюції Комітету з правових питань Європейського парламенту (JURI) у 2017 році, де запропоновано розглядати високорозвинених автономних роботів як «електронних осіб» (*electronic persons*) з наділенням їх правами і обов'язками. У резолюції «Автономність робота визначається як здатність приймати рішення реалізовувати їх у зовнішньому світі незалежно від зовнішнього контролю або впливу (п. АА), така автономія носить чисто технологічний характер, її ступінь залежить від того, наскільки складною була задумана взаємодія робота з оточуючим середовищем». Було запропоновано надати окремим видам автономних систем певну обмежену правоздатність, зокрема з наділенням їх деліктоздатністю, щодо: участі у правовідносинах (через довірених осіб чи спеціальний статус); відповідальності за заподіяну шкоду (через спеціальний компенсаційний фонд або страхування); обов'язків у сфері авторського права (наприклад, ідентифікація походження твору, забезпечення маркування) (Європейський парламент, 2017). Проте в подальшому у зв'язку із прийняттям Регламенту (ЄС) 2024/1689 від 13 червня 2024 ця позиція не була підтримана. Європейський Союз залишився на позиції, що всі дії ШІ повинні бути юридично «відслідковуванні» до відповідальної людської особи або організації.

Отже, питання доцільності наділення ШІ правосуб'єктністю є досить дискусійним і складним, особливо коли говорити про деліктоздатність ШІ та можливість притягнення його до відповідальності поряд з фізичними чи юридичними особами як самостійними учасниками цивільно-правових відносин. Під деліктоздатністю законодавець розуміє здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання (ст. 30 ЦК України) (Цивільний кодекс України, 2003). Правовий механізм притягнення до відповідальності за завдання шкоди системами ШІ наразі не напрацьований і характеризується різними науковими підходами. Попри зростаючу автономність сучасних ШІ-систем, питання про їхню безпосередню юридичну відповідальність наразі залишається концептуально невирішеним та не має нормативного підґрунтя в жодній із існуючих правових систем. Причина полягає в тому, що традиційна модель юридичної відповідальності

вимагає наявності ознак, притаманних лише особам наділеним дієздатністю, зокрема, здатності до усвідомлення значення своїх дій, наявності волі. Традиційні правові інструменти відповідальності – цивільної, адміністративної та кримінальної – передбачають наявність ознак усвідомлення, волі та наміру, які є притаманними лише суб'єктам, наділеним правосуб'єктністю. Штучний інтелект, попри свою автономність у прийнятті рішень, не має здатності усвідомлювати правову або моральну значущість своїх дій, не здатен емоційно-психологічно чи соціально реагувати на наслідки, спричиненні його діями, до того ж проблемним є питання його майнової відповідальності. Таким чином, можна зробити висновок, що вищезазначене унеможливило застосування до ШІ таких традиційних видів відповідальності як деліктна, договірна чи кримінальна, тощо. До того ж наділення ШІ правосуб'єктністю – тобто віднесення його до електронної особи, призвело б до конфлікту функцій, оскільки суб'єкт права не може бути одночасно об'єктом правовідносин, зокрема і цивільних. В такому разі можливе блокування економічного обігу «систем ШІ»: суб'єкти цивільних правовідносин, як правило, не підлягають відчуженню, а майновий обіг передбачає певний визначений правовий титул на річ або нематеріальний об'єкт, який ліцензується, модифікується і програмується. Отже, він не може бути водночас особою наділеною правами і обов'язками до моменту наділення його ознаками особистості (юридичної чи природної), та не може бути включений у категорію суб'єктів без втрати свого статусу об'єкта цивільного. Слушною є думка Ю. Є. Хадико, яка полягає у тому що «автономний робот є самостійним об'єктом цивільних правовідносин у системі об'єктів та описується чотирма ключовими ознаками: матеріальність, інтелектуальність, функціональність та автономність. Розглядаючи правову природу робота як об'єкта цивільних правовідносин, насамперед його матеріальність, це дозволяє запровадити режим речей щодо правового регулювання робототехнічних відносин. Це не виключає існування спеціального законодавства виключно для автономних роботів, яке визначатиме специфічні особливості окремих аспектів правового регулювання. Крім того, наявні правові конструкції цивільної відповідальності в цивільному праві є досить конкурентними у підході до відповідальності робота як суб'єкта, сформованому доктринально та відпрацьованому в правоохоронній діяльності» (Khodyko, 2023, с. 62–63). *Саме тому через відсутність ознак «правосуб'єктності» у «системі ШІ» ми не можемо віднести її до автора художнього твору (що буде нею згенерований), який буде нести відповідальність у сфері мистецтва. До того ж тлумачення терміну «автор» та «винахідник» обмежується лише фізичними особами, що унеможливило перенесення відповідальності на ШІ-систему. Загалом і критерій*

«Оригінальності, як цей термін використовується в авторському праві, означає лише те, що твір був самостійно створений автором (на відміну від скопійованого з інших творів), і що він володіє хоча б деяким мінімальним ступенем креативності» (Feist, 1991).

Проаналізувавши поняття «система ШІ», яке було надано у проєкті європейського закону про ШІ від 21 квітня 2021 р. Комісією ЄС, де його офіційно було вперше сформульовано можна зробити висновок про доцільність підходу ШІ-об'єкт права-річ-предмет матеріального світу. «Система ШІ» розуміється як: 1) програмне забезпечення; 2) те, що має на меті низку цілей, поставлених людьми; 3) те, що може давати результати, такі як контент, прогнози, рекомендації чи рішення, які впливають на середовище, з яким вони взаємодіють; 4) те, що розроблено із використанням однієї чи кількох із наведених нижче технік і концепцій: концепції машинного навчання, з контрольованим, неконтрольованим і підкріплювальним навчанням з використанням широкого спектру методів, включаючи глибоке навчання; логіка та концепції, засновані на знаннях, включаючи подання знань, індуктивне (логічне) програмування, бази знань, машини логічного висновку та дедукції, (символічні) міркування та експертні системи; статистичні підходи, басейнівське оцінювання, методи пошуку та оптимізації (Європейська Комісія, 2021).

З метою єдиного правового регулювання у ЄС у сфері для «розробки, розміщення на ринку, введення в експлуатацію та використання систем штучного інтелекту» був прийнятий Регламент (ЄС) 2024/1689 від 13 червня 2024 р. Він визначає «систему штучного інтелекту» як машинну систему, яка розроблена для роботи з різними рівнями автономності та може виявляти адаптивність після розгортання, і яка, для явних або неявних цілей, робить висновок на основі вхідних даних, які вона отримує, як генерувати результати, такі як прогнози, вміст, рекомендації або рішення, які можуть впливати на фізичне або віртуальне середовище (ст. 3 (1) Регламенту (ЄС) 2024/1689 (Європейський парламент та Рада, 2024).

Отже, вищезазначені характеристики ШІ повністю відповідають ознакам речі (та/або технології), в цивільно-правовому розумінні, саме тому сам алгоритм не може бути суб'єктом цивільно-правової відповідальності у сфері мистецтва.

Регламент встановлює комплекс обов'язкових правил для всіх учасників відносин у сфері систем ШІ, діяльність яких пов'язана з функціонуванням внутрішнього ринку Європейського Союзу.

Такими учасниками є:

1) розробники ШІ – компанії, організації чи окремі особи, які розробляють системи штучного інтелекту. Вони повинні дотримуватись правил щодо проектування, розробки та моніторингу ШІ-систем;

2) постачальники ШІ – ті, хто надає або продає продукти, засновані на ШІ, в ЄС. Вони зобов'язані забезпечити відповідність їхніх систем ШІ нормам AI Act;

3) користувачі ШІ – це організації або приватні особи, що використовують ШІ-системи. Залежно від ризику, пов'язаного з використанням таких систем, на них можуть бути накладені певні обмеження чи вимоги щодо моніторингу та звітності (Європейський парламент та Рада, 2024).

Правовий статус цих суб'єктів визначено з урахуванням ступеня їхнього впливу на проектування, впровадження та використання ШІ. Використання штучного інтелекту для створення або обробки мистецьких творів актуалізує питання юридичної відповідальності в умовах відсутності повної визначеності щодо суб'єкта. Проблема ускладнюється тим, що ШІ може діяти автономно, поза межами прямого контролю людини, при цьому впливаючи на права третіх осіб, зокрема прав власників. У зв'язку з цим слід проаналізувати, які суб'єкти потенційно можуть бути притягнені до юридичної відповідальності, зокрема і цивільно-правової відповідальності.

Сфера мистецтва, створеного із залученням штучного інтелекту, вимагає переосмислення класичних уявлень про суб'єкта відповідальності. З урахуванням високого ступеня автономності генеративних систем у контексті використання штучного інтелекту для створення художніх творів у сфері мистецтва постає фундаментальне питання: який саме суб'єкт – розробник, постачальник чи кінцевий користувач – має нести юридичну відповідальність у разі порушення авторських прав, заподіяння шкоди третім особам або виникнення спору щодо авторства. При вирішенні даного аспекту варто підтримати та підкреслити доречність позиції Йоханес Масінг (Johannes Masing) та Глотова С. у тому, що термін «штучний інтелект» не повинен ставати надто самостійним, оскільки це просто форма особливо розвиненої обробки даних і програмування (Masing, 2020; Глотов, 2025).

Згідно з загально визначеними засадами цивільного та авторського права, відповідальність покладається на того суб'єкта, який здійснює фактичний контроль над функціонуванням ШІ-системи, тобто визначає умови її запуску, обсяг даних, що використовуються, та спосіб використання результату. Залежно від конкретної ситуації, відповідальність може бути:

- *на користувачеві*, якщо саме він ініціював створення твору, неправомірно використав результат, чи здійснив публічну демонстрацію або розповсюдження об'єкта художнього мистецтва з комерційною метою без згоди прав власника;

- *на постачальнику* (платформі), якщо він не забезпечив належних попереджувальних механізмів – наприклад, відсутність маркування (повідомлення) про використання ШІ, порушення

яке полягає у відсутності згоди на обробку даних або навчання системи на захищених творах без дозволу;

- *на розробнику*, якщо генеративна система була спроектована без урахування норм авторського права або містила алгоритми, що відтворюють фрагменти захищених творів.

У рамках європейського встановлено принцип «відповідальності через контроль», згідно з яким наслідки неправомірної дії ШІ покладаються на суб'єкта, який має найбільший фактичний вплив на її поведінку.

Таким чином, у випадках створення мистецьких творів за допомогою штучного інтелекту, можна припустити що більші ризики юридичної відповідальності може нести користувач – якщо він є особою, що ініціює творчий процес, але не виключається субсидіарна або солідарна відповідальність постачальника чи розробника, залежно від обставин порушення авторських прав на об'єкти художнього мистецтва. Проте у справі Getty Images v. Stability AI Ltd (High Court of Justice, 2023–2025), було поставлено під сумнів допустимість використання захищених авторським правом зображень для тренування генеративних моделей без згоди прав власника, однак основна частина позову (щодо безпосереднього порушення авторських прав) була відкликана через складність доведення копіювання конкретних об'єктів (Міністерство цифрової трансформації України, 2024). Ось, наприклад, у Рекомендаціях щодо відповідального використання ШІ: питання права інтелектуальної власності: «користувачів попереджають що, у будь-якому випадку вони ризикують понести не тільки фінансові, але й репутаційні втрати, якщо, наприклад, згенероване зображення чи серія зображень були використані ним з метою реклами, просування власного бізнесу, оформлення вебсайту тощо». Проте незалежно від первинного наміру користувача, будь-яка система генеративного ШІ для генерування контенту за промптом користувача використовує велику кількість вже наявних охоронюваних об'єктів. Переважно це відбувається без погодження з правласниками таких творів мистецтва, а відтак, існує ризик того, що використання AI-outputs (вихідного результату) тягне за собою порушення прав інтелектуальної власності та/або прав особливого роду (sui generis) третіх осіб, а також неможливості користування правами особливого роду (sui generis) на такі AI-outputs. Випадків, коли AI-outputs (вихідний результат) ШІ імітує стиль художника-творця (наприклад картини) або запозичує частини захищених творів мистецтва. ШІ цілком може генерувати творчі результати митця, які частково містять захищений авторським правом художній твір (Getty Images v. Stability AI Ltd, 2025, с. 36). Проте наразі це не позбавляє права вирішувати цю проблему самому автору превентивно або ж розробниками систем ШІ шляхом інтегрування

у системи ШІ захисних механізмів, які запобігатимуть порушенню прав на твори мистецтва.

Висновки

Становлення генеративного штучного інтелекту як інструмента щодо використання творів зі сфери мистецтва при генеруванні зумовлює необхідність переосмислення традиційних підходів до визначення авторства, правосуб'єктності та юридичної відповідальності у сфері інтелектуальної власності. Сучасні законодавчі підходи і концепції не відносять ШІ до суб'єкта авторського права та не визначають його «самостійною особою», яка несе юридичну відповідальності. Це в свою чергу зумовлює можливість притягнення до юридичної відповідальності осіб-учасників відповідних правовідносин: постачальників, розробників або користувачів, які ініціюють створення результату творчої діяльності із залученням ШІ. Подальше нормативне вдосконалення має ґрунтуватися на балансі між інноваційністю технологій ШІ, захистом прав авторів і правовою визначеністю у сфері творчості та мистецтва і ШІ.

Список використаних джерел:

- European Commission. (2021, April 21). Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act), COM (2021) 206 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021PC0206>
- European Parliament. (2017, February 16). European Parliament resolution with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL); OJ C. 252, 18.7.2018, 239–257). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2018_252_R_0026
- European Parliament & Council of the European Union. (2024, June 13). Regulation (EU) 2024/1689 on harmonised rules on artificial intelligence (AI Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng>
- Feist Publications, Inc. v. Rural Telephone Service Co., 499 U. S. 340 (1991). URL: <https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/usrep/usrep499/usrep499340/usrep499340.pdf>
- Getty Images (US) Inc.; Getty Images International UC; Getty Images (UK) Ltd.; Getty Images Devco UK Ltd.; iStockphoto LP; Thomas M Barwick Inc. v. Stability AI Ltd. (High Court of Justice, 14 January 2025). URL: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2025/01/Getty-Images-and-others-v-Stability-AI-14.01.25.pdf>
- Khodyko Y. (2023). Autonomous robots and their legal regime in the civil law: Revisiting electronic personality. *Law, State and Telecommunications Review*, 15 (2), 54–65. URL: <https://doi.org/10.26512/lstr.v15i2.44893>
- Masing J. (2020). Maintaining balance. *Zeitschrift für Rechtspolitik (ZRP)*, 194–198.
- Баранов О. А. (2017). Інтернет речей і штучний інтелект: витоки правового регулювання. *У ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні* : збірник матеріалів II МНПК (Львів, 17.11.2017) (С. 18–42). НУ «Львівська політехніка».
- Глотов С. (2025). Авторське право v. штучний інтелект: чи є машинне навчання використанням? *Цивілістична платформа*, 4 (1), 72–89. URL: <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-4-1-72-89>
- Жорнокуй Ю. (2024). Порівняльний аналіз правосуб'єктності юридичної особи та штучного інтелекту. *Цивілістична платформа*, (3), 98–112.
- Каленіченко Л. І. (2020). Юридична відповідальність: поняття, ознаки. *Держава та регіони*. Серія «Право», 1 (67), 12–17. URL: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.1-1.2>
- Рабінович П. М. (2002). Основи загальної теорії права та держави (6-е вид.). Консум.
- Рекомендації щодо відповідального використання ШІ: питання права інтелектуальної власності. (2025). НДІ інтелектуальної власності НАПрН України; НІПО при Мінцифрі; Міністерство економіки України та ін. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2025/01/Rekomendatsii%CC%88_shchodo_ShI_ta_IV.pdf
- Скакун О. Ф. (2006). Теорія держави і права (енциклопедичний курс) : підручник. Еспада.
- Стефанчук М. О. (2020). Теоретичні засади цивільної правосуб'єктності фізичних осіб та особливості її здійснення [Автореф. дис. докт. юрид. наук]. НДІ приватного права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака НАПрН України.
- Теорія держави і права : навчальний посібник для студентів напряму підготовки 6.030202 «Міжнародне право» (А. М. Шульга, Л. В. Новікова, В. І. Сідоров та ін. ; за ред. А. М. Шульги). (2014). ХНУ імені В. Н. Каразіна.
- Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003. (2003). Відомості Верховної Ради України, 40–44, ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>
- Щербина Б. С., & Ткаченко В. В. (2021). Штучний інтелект як суб'єкт цивільного права. *Юридичний вісник*. Повітряне і космічне право, 1 (58), 142–147.
- Яроцький В. Л. (2024). Вплив цифровізації на окремі сфери цивільного регулювання. У Р. О. Стефанчук & О. О. Кот (ред.), *Цивільне право України : погляд у майбутнє* (с. 605). Юридика.